

De bibliotheek van het Koninklijk Conservatorium Brussel

In 1832 werd het Koninklijk Conservatorium Brussel opgericht. De naam was een heel directe verwijzing naar de toenmalige Parijse modelinstelling, 'conservatoire', maar toch was het Brusselse conservatorium qua missie en personeelsbestand de regelrechte voortzetting van de Koninklijke Muziekschool die al sinds 1826 bestond. Over de activiteiten van de bibliotheek tijdens deze beginjaren zijn de archiefstukken bijzonder sober, maar dankzij een inventaris uit 1835 weten we dat de collectie toen heel kleinschalig was en enkel beantwoordde aan praktische noden.

Collectie

Tenorpartij van een madrigaal, muziekhandschrift, Italië, 16de eeuw. B Bc 27.511

François Joseph Fétis¹ zag het duidelijk anders. Ondanks de voortdurende beperkte financiële middelen, niet zonder verbetering en met wisselend succes over de jaren heen, slaagde hij erin om de basis te leggen van een volwaardige muziekverzameling.

Al in 1830 had Fétis geschreven: *"Il en est d'une bibliothèque de musique comme de toute collection scientifique ou littéraire: la meilleure est celle qui est le plus en rapport avec les goûts ou les besoins du possesseur"*². Het is dan ook niet verwonderlijk dat de conservatoriumbibliotheek heel sterk beantwoordde aan de behoeften van de instelling. Fétis koos voor een functionele opdeling en kwam uit bij drie types van bibliotheken:

1. klasbibliotheken met praktijkgerichte, pedagogische werken;
 2. de koor- en orkestbibliotheek bestaande uit partijensets voor concertuitvoering;
 3. de eigenlijke muziekbibliotheek, samengesteld uit alles wat niet in 1 en 2 thuishoort.
- Waar de eerste twee types nauwelijks het utilitaire niveau overstegen, werd er in het derde type naar gestreefd om alle composities van welk land en van welke periode ook ter beschikking te stellen van de studenten. Deze typisch 19de-eeuwse ambitie – ongetwijfeld overgenomen van het Parijse conservatorium – is nooit ten volle gerealiseerd, maar heeft wel de trend gezet voor een bewaarbibliotheek van muzikaal erfgoed met een internationale oriëntatie.

François Auguste Gevaert³ bouwde het bibliotheekbeleid van zijn voorganger verder uit. Ook hij toonde aandacht voor het fenomeen: *"Le corollaire obligé d'une bonne école d'art c'est une bibliothèque spéciale: cela est surtout vrai quand il s'agit d'un centre d'enseignement musical"*⁴. Sterker nog dan zijn citaten waren zijn realisaties: de aankoop van de Duitse privéverzameling Guido Wagener in 1904 was met haar 6.000 volumes⁵ kwantitatief en met autografen van Carl Philipp Emanuel Bach kwalitatief de belangrijkste acquisitie tijdens zijn directoraat.

Het beleid van Gevaert was sterk verweven met de activiteiten van bibliothecaris Alfred Wotquenne⁶. Hij startte met de publicatie van een systematische catalogus. Een zeker pragmatisme was deze catalogus niet vreemd, maar de publicatie bezorgde de verzameling wel naambekendheid in binnen- en buitenland. Vanwege de hoofdstedelijke ligging kreeg de instelling ruimere financiële middelen, waarmee Wotquenne een actieve acquisitiepolitiek voerde en zeldzame en unieke partituren kon verwerven. In de toenmalige vakliteratuur werd de Brusselse conservatoriumbibliotheek dan ook vermeld als een belangrijke, historische verzameling met als zwaartepunt Italiaanse en Duitse muziek uit de 17de en 18de eeuw.

Johan EECKELOO
Bibliothecaris Koninklijk
Conservatorium Brussel,
departement Erasmushogeschool
johan.eeckeloo@ehb.be

Cavatina uit *Il Barbiere di Siviglia* van Rossini. Muziekhandschrift uit de verzameling van de mezzosopraan Maria Malibran.

De groeiende professionalisering van het bibliotheekwezen ging ook in het conservatorium niet ongemerkt voorbij. De bibliotheek werd niet langer geleid door een kunstenaar, in casu een musicus, maar door een musicoloog. In combinatie met de ontwikkeling en de bloei van de muziekwetenschap leidde dat in de loop van de 20ste eeuw tot een fundamentele verschuiving in het aankoopbeleid: waar in de 19de eeuw de collectie bijzonder sterk gericht was op bladmuziek ten behoeve van de uitvoerende musicus, gaven de musicologen-bibliothecarissen nu ruime aandacht aan wetenschappelijke literatuur over muziek. In combinatie met terugvallende budgetten ging dit soms ten nadele van de collectie bladmuziek, maar kritiek hierop bleef vrij beperkt⁷.

In de loop van de 20ste eeuw werd ook de opnametechnologie ontwikkeld. Waar bladmuziek een tussenschakel vormde tussen de componist en de uitvoerder, was de confrontatie met een van de vele mogelijke realisaties van het artistieke eindproduct minstens even informatief en vormend als de genoteerde muziek. Het is daarom verbazend dat een instelling voor hogere muziekopleiding pas rijkelijk laat aandacht kreeg om het verschijnsel 'bibliotheek' te verruimen naar 'mediatheek'. Dankzij de nieuwste technologie, zoals online databanken van muziek- en beeldopnames, was een inhaalbeweging op korte termijn mogelijk.

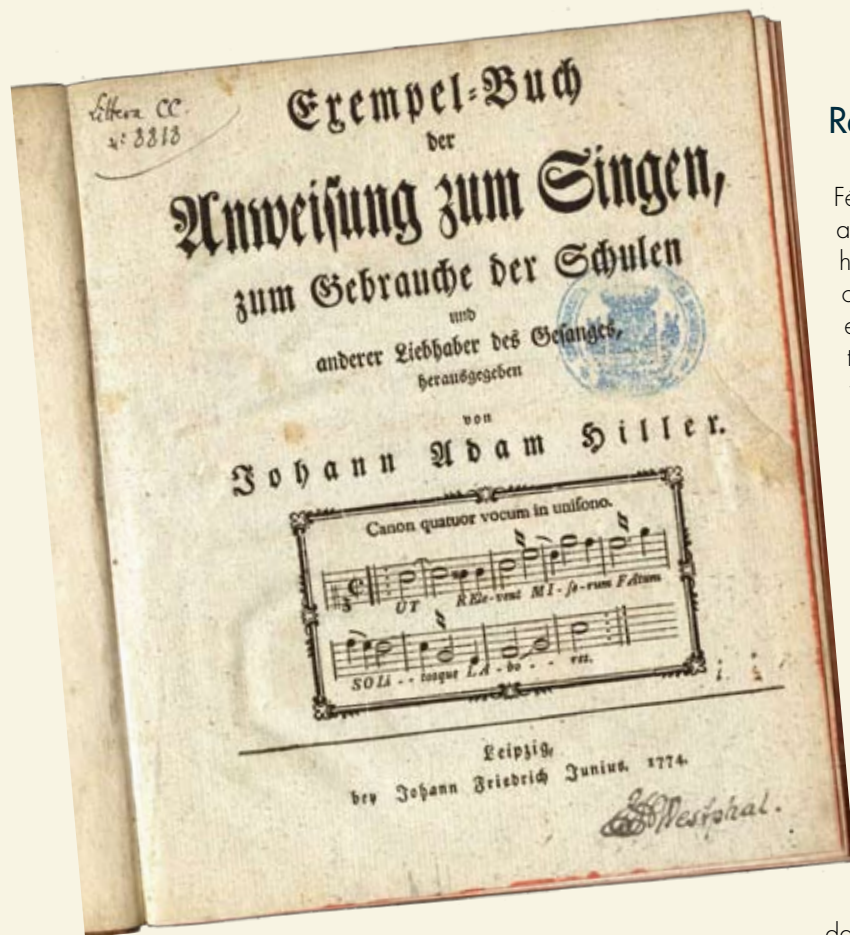
Structuur van de instelling

Als gevolg van de staatshervorming in 1966 onderging het Brusselse conservatorium een ingrijpende verandering: de unitaire instelling werd opgesplitst in twee autonome conservatoria. Anders dan de Leuvense universiteitsbibliotheek, die in de jaren 1970 gesplitst werd, bleef de conservatoriumbibliotheek één geheel. Dat beide conservatoria in een en hetzelfde gebouw gehuisvest bleven, was daar niet vreemd aan⁸. Op structureel vlak was de situatie vrij complex: het beleid van de bibliotheek werd gevoerd door beide conservatoria. Het Franstalige 'Conservatoire' fungeert momenteel als een zelfstandige 'École supérieure des Arts', maar is wel toegetreden tot de 'Pôle universitaire européen de Bruxelles Wallonie'. Aan Nederlandstalige kant is het Conservatorium een departement van de Erasmushogeschool Brussel, die op haar beurt partner is van de Universitaire Associatie Brussel. Waar de Brusselse ligging in de 19de eeuw budgettaire voordelen bood, zorgt dat nu voor een asymmetrische en complexe achterliggende structuur. De beleidsorganen zijn zich bewust van de gevaren van deze unieke en voor buitenlanders bijzonder mysterieuze situatie, maar ook van de voordelen. Door de bicommunautaire samenwerking kan er immers, ondanks de beperkte financiering van het hoger kunstonderwijs, een ruimere collectie aangeboden worden. Het totale aanbod bestaat namelijk uit de deelverzamelingen: 1. de collectie die gemeenschappelijk beheerd wordt; 2. de verzameling van het 'Conservatoire'; 3. de verzameling van het 'Conservatorium'. Dankzij een intern samenwerkingsakkoord presenteren deze drie deelcollecties zich aan de gebruiker echter als één bibliotheek. Op die manier wordt de gebruiker enkel geconfronteerd met de voordelen van het ruime totaalaanbod.

PHILIDOR,

Keyer,
OTOW.

DETE

Anweisung zum Singen von Johann Adam Hiller. Leipzig, 1774.
Zangmethode uit de collectie Westphal. B Bc 8818.

Noten

1. Fétis (1784-1871) was directeur van het Brusselse conservatorium van 1833 tot 1871.
2. Fétis, F.J., *Sur la formation d'une bibliothèque musicale*, in: *La revue musicale*, 2e série, 1, 1830; p. 298-307.
3. Gevaert (1828-1908) was directeur van het Brusselse conservatorium van 1872 tot 1908.
4. Bergmans, *Le Conservatoire royal de la musique de Gand*. - Gent, 1901. - P. 419.
5. Het precieze aantal is niet bekend; sommige bronnen hebben het over 9.000 volumes.
6. Wotquenne (1867-1939) was bibliothecaris van het Brusselse conservatorium van 1894 tot 1918.
7. Dit kan niet los gezien worden van het feit dat er voor de uitvoerende musici al een ruime basiscollectie beschikbaar is.
8. Het Cluysenaargebouw huisvest ook een prestigieuze concertzaal die akoestisch bijzonder gewaardeerd wordt.
9. De definities liggen tussen enerzijds sterk wetenschappelijke en anderzijds heel vrije artistieke invulling.

Recente ontwikkelingen

Fétis zei het al: de beste bibliotheek is diegene die het meest aansluit bij de noden van de instelling. De hervormingen van het hoger muzikonderwijs sinds de jaren 1990 hebben een onmiskenbare invloed op het aankoopbeleid. Musical, jazz en lichte muziek zijn vrij recente disciplines in het conservatoriumonderwijs en genereren nieuwe behoeftes, ook op het vlak van informatievoorziening. Bijgevolg worden ook deze muziekgenres opgenomen in het acquisitiebeleid. Minder duidelijk zichtbaar, maar minstens even significant is de hedendaagse muziek. Onderzoek van het acquisitiebeleid heeft aangetoond dat de conservatoriumbibliotheek vrij traag en risicoloos reageerde op nieuwe stijlen en ontwikkelingen. Voordat er werk van een 'jonge' componist aangekocht werd, moest hij eerst al een gevestigde waarde zijn in het muzikale leven. Voor het vak hedendaagse muziek is dit een onhoudbare situatie. Bijgevolg wordt het acquisitiebeleid in die zin eveneens geactualiseerd.

Ook de Bolognaverklaring uit 1999 met de implementatie van de bachelor-masterstructuur gaat niet onopgemerkt aan de muziekbibliotheek voorbij. Van een instelling voor hoger onderwijs van academisch niveau – want dat is het Conservatorium nu – wordt verwacht

dat ze aan onderzoek doet. In de kunstensector is bijgevolg het begrip 'artistiek onderzoek' gelanceerd. Momenteel is er nog geen eenduidigheid over de invulling van dit nieuwe begrip⁹, maar vast staat dat informatievoorziening belangrijker dan ooit zal worden, niet als doel op zich, maar als ondersteuning van de artistieke realisatie. De technologie speelt nu een hoofdrol, maar er is ook de omgang met een veelheid, of sterker nog, een overaanbod van informatie. Om op te wegen tegen het ruime informatieaanbod op het internet zal de kwaliteit van de dienstverlening van bibliotheken – of nemen we beter het begrip 'informatiecentra' in de mond? – belangrijker worden dan ooit. Maar kwaliteit brengen kost geld en de middelen zijn niet onbeperkt. Het is binnen dit spanningsveld dat ook de Brusselse conservatoriumbibliotheek aan haar bestaan een zinvolle invulling moet geven.

Een instelling die meer dan 175 jaar oud is, verwijst graag en niet ten onrechte naar de traditie. Maar de vitalisering van de traditie is doorspekt met grote uitdagingen op het vlak van informatietechnologie en de implementatie van het hybride 'artistiek onderzoek'. Deze totaalopdracht is niet eenvoudig maar wel de moeite waard. Sterker nog: het is een morele plicht voor beide Brusselse conservatoria om hun muzikale erfgoedcollectie van wereldformaat verder en beter dan ooit te ontsluiten. Het kan een reden zijn om het bicentinarium van 2032 met groot aplomb te vieren.